

Beslutningsforslag nr. B 4. Fremsat den 19. januar 1982 af Waldorff (VS), Keld Albrechtsen (VS), Steen Folke (VS), Tinning (VS) og Wilhjelm (VS)

Forslag til folketingsbeslutning om børns rettigheder og sikkerhed

Folketinget opfordrer regeringen til som led i en samlet børnepolitik snarest muligt at tage følgende initiativer:

- 1) at iværksætte en oplysningskampagne om skadevirkningerne ved voldsanvendelse som led i børneopdragelse,
- 2) at fremsætte lovforslag om afskaffelse af revselsesretten,
- 3) at fremsætte lovforslag om etablering af krisecentre og beredskabsfamilier for børn i kritiske familiemæssige situationer,
- 4) at fremsætte lovforslag om børns ret til midlertidig separation,
- 5) at fremsætte lovforslag om børns høringsret forud for afgørelser, der vedrører deres personlige forhold,
- 6) at fremsætte lovforslag om børns stemmeret i lokale anliggender, som vedrører deres levevilkår og daglige tilværelse,
- 7) at træffe effektive foranstaltninger til væsentlig forøgelse af børns sikkerhed i trafikken, herunder undervisning af børn, oplysningskampagne rettet mod voksne trafikanter, trafiksanering og trafikseparering, justering af hastighedsgrænser m.v.,
- 8) at begrænse børns arbejdstid og beskytte deres fritid i den skolepligtige alder ved at præcisere, at der ikke er hjemmel for at pålægge dem hjemmearbejde, og
- 9) at sikre en videreførelse af børnekommissionens sekretariat som en uafhængig institution med opgaver svarende til den norske børneombudsmands efter retningslinier som angivet i nedenstående bemærkninger.

Bemærkninger til forslaget

Generelle bemærkninger

Holder vi os til love og regler, så må det konstateres, at børn er *retsløse*.

Myndighedsloven fastslår, at personer under 18 år er umyndige, og at myndigheden til at træffe alle bestemmelser om deres personlige forhold er henlagt til forældrene. I tilfælde af konflikt om forældrenes afgørelser har forældrene ret til at anvende et hvilket som helst middel til at gennemtvinge deres opfattelse, blot det ikke får karakter af mishandling eller vanrøgt. Børn har formelt ingen ret til at øve indflydelse på beslutningerne, hverken om rent personlige forhold (påkledning, frisur, fritidsbeskæftigelse m.v.) eller om sociale forhold (skolegang, daginstitution, tilhørsforhold efter skilsmisse m.v.).

Denne tilstand af fuldkommen umyndiggjorthed indtil det fyldte 18. år er naturligvis stridende mod enhver idé om, at børnene senere skulle kunne udvikle sig til demokratisk bevidste og engagerede samfundsmedlemmer. Sådanne ideer har nu heller ikke noget særlig solidt grundlag i samfundsindretningen i øvrigt.

Men tilstanden er også ude af trit med den udvikling, som trods alt har fundet sted i opdragelsen om behandlingen af børn. Selv om det ikke er registreret i lovgivningen, har der gennemgående fundet en vis demokratisering sted i familielivet, så børnene i højere grad har fået et ord med, når det drejer sig om deres rent personlige forhold. Alligevel er det stadig en kendsgerning, at mange konflikter udspringer af forældres udnyttelse af deres myndighedsret til enevældigt at diktere sengetid, udgangstilladelser, påkledning, hårlængde, omgangskreds, skolegang o.s.v., specielt når det drejer sig om børn på 14–17 år. Og i sådanne konfliktsituationer er retsreglerne klart på forældrenes side: barnet har *ingen* rettigheder. At retsreglerne er så efterblevne, at de kan tages til indtægt af forældre, som udnytter dem langt mere enevældigt end sædvanligt, skærper naturligvis konflikten, fordi barnet meget rimeligt sammenligner sine vilkår med kammeraternes.

Endnu mere gennemgribende er dog umyndiggørelsen i henseende til barnets sociale forhold. Det betragtes som en selvfølge, at barnet skal tilpasse sig den skole- og institutionsplacering, forældrene beslutter. I det ekstreme tilfælde, hvor barnet i disse relationer gøres afhængig af en eller flere voksne eller af kammerater, som det har et meget dårligt forhold til, og som kan forpuste dets hele tilværelse i en årelang periode, er barnet uden ret til eller mulighed for at unddrage sig denne daglige belastning. Ingen voksne er eller ville af finde sig med at være tilsvarende prisgivet.

Særlig betydningsfuld og ubetinget er umyndiggørelsen i de familiemæssige sammenhænge. Dette bliver især tydeligt, når man sammenligner med de rettigheder, som alle i vort samfund anser for selvfølgelig, når det drejer sig om voksne:

Mens voksne indbyrdes har skilsmisseret, endda over for personer, som de selv har valgt at leve sammen med, så er det en selvfølgelig pligt for børn – uanset hvor skævt det går – at de forbliver sammen med de forældre, som de ikke selv har valgt. Denne pligt kan kun ophæves ved tvangsfjernelse på samfundets foranledning, men en sådan beslutning har barnet vel at mærke ingen indflydelse på!

Forældre kan endog lade sig skille fra deres børn, som de selv har bragt til verden og opdraget. Børnene har ingen ret til at lade sig skille fra deres forældre, hvis opdragelse og opførelse de intet ansvar har for.

Hvis forældre beslutter at flytte, er det børnenes simple pligt at flytte med, uanset at de måske derved mister alle deres øvrige sociale relationer, deres skole, deres kammerater, deres miljø. Hvis derimod børnene ønsker at flytte (sædvanligvis i 15–17 års alderen), har de ingen ret dertil og vil oftest heller ikke få lov, uanset at de slet ikke forlanger, at forældrene flytter med!

Hvis forældrene vil skilles, kan de aftale, hos hvem børnene skal være. Og sådan bliver det så. Kan forældrene ikke blive enige, afgøres spørgsmålet af andre voksne. Børnene har end ikke ret til at blive hørt.

En voksen kan aldrig blive tildømt et forældreansvar, den pågældende ikke ønsker (og enhver kan se, at det heller ikke ville tjene noget fornuftigt formål). Børn kan uden videre tildømmes børnepligt i forhold til bestemte voksne, som de ikke ønsker.

En forælder kan ved skilsmisse kræve og få samkvemsret til børnene. Om børnene ønsker det, er der ingen der spørger om. Også denne ret er helt ensidig for voksne: barnet har ingen ret til at modsætte sig samkven, mens det står den voksne fuldkommen frit at undlade at kræve eller benytte samkvemsretten! (Som skrevet af socialrådgiver Esther Facius¹): »Prøv at forestille jer, at man gjorde denne pligt gensidig, så man kunne slæbe den samkvemsberettigede far eller mor på besøg hos barnet en eller flere weekender om måneden – om nødvendigt med fogdens hjælp«).

Forslagsstillerne mener, at der bør ske en gradvis udvidelse af børns rettigheder op til den fulde myndighed ved det fyldte 18. år, og at dette bør omfatte demokratiske rettigheder i familien såvel som i lokalsamfundet, skolen m.v. samt selvbestemmelse i rent personlige anliggender. Vi mener endvidere, at børn som en slags nødventil bør have en ubetinget skilsmisseret.

Nærværende beslutningsforslag er kun mindre skridt i denne retning. Det skyldes, at de materielle betingelser ikke er til stede. Så vidtgående indgreb i forældremyndigheden kan ikke realistisk praktiseres samtidig med opretholdelse af den ubetingede forsørgerpligt, og fjernes denne, er de pågældende børn og unge uden eksistensmulighed, sådan som vilkårene ser ud i dag. De materielle betingelser er bl.a. sådanne fleksible boligformer og en sådan udjævning af livsindkomsten ved førelse af børnetilskuddet svarende til de faktiske omkostninger, som det er skitseret i samtidig stillede beslutningsforslag, hvor det imidlertid også er erkendt, at disse mål kun kan nås ved en bevidst og langsigtet børnepolitik.

For forslagsstillerne er nærværende forslag således kun nogle skridt på vejen. Hvilket ikke skal hindre andre i at medvirke til deres gennemførelse uden at forpligte sig derudover.

¹) Esther Facius: De retsløse børn. »Med børn skal land bygges«, red. Frode Muldkjær, 1977.

Bemærkninger til de enkelte punkter

Til punkt 1

Problemet omfang

Hvert år indlægges et stort antal børn med hjerneystelse, knoglebrud, brandsår eller andre skader. Først i de sidste 10–15 år er man begyndt at få øjnene op for, at det ofte er resultat af forældrenes mishandling. Dog findes der stadig intet ordentligt materiale herhjemme fra USA og England er længere fremme i så henseende. Hvis forholdene er tilsvarende herhjemme, skulle der hvert år være 10.000–15.000 tilfælde af mishandling (inkl. psykisk mishandling) og vanrøgt af børn¹), og omkring 50 dødsfald som følge af mishandling.²)

Man regner med, at hyppigheden er lavere hos os, måske helt ned mod 1/10, men man ved det ikke. Og i USA troede man også, det var langt mindre, indtil nogle undersøgelser skabte stor offentlig interesse om problemet og der blev indført anmeldelsespligt, ikke bare for læger, men for lærere, socialrådgivere og andre, som har med børn at gøre.

Nu er egentlig mishandling et ekstrem, den yderste konsekvens af voldsanvendelse i opdragelsen, og derfor sjældent sammenlignet med lavere grader af vold.

Hvad angår disse mildere former for voldsanvendelse, troede man også, at de var mindre udbredte herhjemme end så mange andre steder. Det har vist sig ikke at være rigtigt. Såvel socialforskningsinstituttets undersøgelse af børns opvækstvilkår (1968) som den intensive specialundersøgelse om anvendelsen af fysisk afstraffelse (Birthe Kyng 1974) viser, at billedet er nogenlunde det samme her som f.eks. i Vesttyskland og USA: 85 pct. af børnene udsættes for korporlig afstraffelse endnu inden de er fyldt 1 år. I 3–4 års alderen er det omkring 95 pct. Ved skolealderen var der kun 17 pct., som ikke havde modtaget en eller anden form for legemlig afstraffelse inden for det sidste år.³) Det antages efter forskellige undersøgelser, at 30 pct. af danske børn jævnlig udsættes for fysisk afstraffelse.⁴)

Baggrunden

Der er flere årsager til dette mønster. Blandt de vigtigste er tradition, d.v.s. forældrenes egen opdragelse, ukendskab til barnets naturlige udviklingsforløb samt sociale problemer.

Familier med sociale problemer er 10 gange overrepræsenteret, når det gælder børnemishandling og vanrøgt. Det giver en konstruktiv mulighed for at udpege særlige risikogrupper – og dermed at forebygge, jfr. beslutningsforslagets punkt 3.

Men alle undersøgere er også enige om – og det er helt afgørende for en langsigtet indsats mod

voldsanvendelsen både i og uden for familien – at forældrefunktionen i meget høj grad afspejler, hvordan man selv er blevet behandlet som barn, og at de mishandlerende forældre alle har haft en meget hård barndom. Den voldelige tilbøjelighed eller indstilling er så at sige indlært.

Ukendskab til børns (især mindre børns) udviklingsforløb og formåen på de forskellige alderstrin bidrager også til opdragelsesmetoder, som er helt meningsløse i forhold til formålet. Det er interessant at se, at mere end halvdelen af forældrene i Birthe Kyngs undersøgelse greb til fysisk afstraffelse til trods for, at de under graviditeten havde været afvisende over for sådanne opdragelsesmetoder. De har altså ikke magtet at gennemføre opgaven i overensstemmelse med deres oprindelige ideer og principper, og dette tyder på, at problemerne har tårnet sig op, og at manglende kendskab til småbørns formåen har medvirket til, at der er blevet afreageret på børnene.

Forslaget om en oplysningskampagne

Der er mere end tilstrækkelig velfunderet viden til, at man med sikkerhed kan fastslå det skadelige ved voldsanvendelse i børneopdragelsen.

Men der er ikke meget opnået ved en isoleret afskaffelse af revselsesretten (forslagets punkt 2). Derfor skal forslag herom ses i sammenhæng med forslag om oplysning og forslag om hjælpeforanstaltninger (punkt 3).

I den foreslåede oplysningskampagne forestiller vi os, at der er grund til at lægge særlig vægt på den viden, man har om voldsacceptens »arvelighed«, altså det forhold, at voldsanvendelse i børneopdragelsen mangedobler sandsynligheden for, at de pågældende børn selv bliver voldelige, både over for egne børn og over for andre mennesker.

Men det siger sig selv, at en oplysningskampagne også bør formidle informationer om børns udviklingsforløb og om hjælpetilbud i pressede situationer, begge i præventivt øjemed, samt om problemets omfang (bl.a. for at tyndslidte forældre kan vide, at de ikke er alene med det, så de ikke er så bange for at søge hjælp).

Hvordan en oplysningskampagne skal tilrettelægges, har forslagsstillerne ingen ultimative forslag til. Det bedste resultat nås formentlig ved en kombination af generelle og selektive informationer. De generelle f.eks. om skadevirkninger ved voldsanvendelse og om hjælpeforanstaltninger (krisecentre m.v.) formidlet gennem massemedierne. De selektive f.eks. om barnets udviklingstrin og formåen sendt direkte til forældre med børn inden

for de pågældende udviklingstrin og tilrettelagt efter den eksisterende viden om, at fysisk afstraffelse for alvor begynder i 5-6 måneders alderen og får en næsten atomfattende udbredelse i 11-12 måneders alderen.

Forslagsstillerne er indforstået med, at en sådan oplysningskampagne vil koste nogle penge. Man har da også svært ved at se, at OBS-film herom skulle være mindre vigtige end f.eks. OBS-film om mærkning af privat ejendom imod tyveri, eller at selektive udsendelser af denne art skulle være mindre vigtige end de talrige selektive udsendelser til småbørnsfamilier med »oplysninger« om kommercielle produkter, som samfundet åbenbart har råd til.

1) Børgen Vesterdal: Børnemishandling og vanrøgt, 1978.

2) Erik Boisen i Politiken, 7. november 1977.

3) Birthe Kyng: Når vi tæver småbørn. I »Med børn skal land bygges«, 1977.

4) Erik Sigsgaard: Om børn og deres virkelighed, 1979, side 146.

Til punkt 2

Som et led i bestræbelserne på at mindske voldsanvendelsen over for børn og de skadevirkninger, der er omtalt i bemærkningerne til punkt 1, foreslås revselsesretten afskaffet.

Hensigten med forslaget er først og fremmest pædagogisk, og forslaget kan derfor ikke betragtes løstrevet fra punkt 1 (oplysningskampagne) og punkt 3 (krise- og hjælpeforanstaltninger), ligesom de samtidig fremsatte forslag om økonomisk og arbejdstidsmæssig aflastning af forældrene vil bidrage til at fjerne grundlaget for voldsanvendelsen mod børn.

Det skal også understreges, at det ikke er forslagsstillerens hensigt at indføre sanktioner mod forældrene. Ikke desto mindre finder vi det påkrævet som led i de øvrige børnepolitiske forslag at få revselsesretten afskaffet. At man næppe i praksis kan hindre enhver fysisk afstraffelse af børn, specielt ikke affekthandlinger, bør ikke tjene som undskyldning for, at voldsanvendelsen ligefrem er legitimeret, som tilfældet er nu. En indsats imod voldsanvendelsen har ikke krav på at blive taget særlig alvorligt, så længe lovgivningsmagten og domstolene godtager forældres ret til at anvende vold over for deres børn. Dette er og forbliver, uanset hvordan man vender og drejer det, en godkendelse af den stærkeres ret.

Den nærmere fremgangsmåde

Forslagsstillerne har ikke ønsket at give nogen bindende anvisninger på, hvordan revselsesrettens afskaffelse skal formuleres lovteknisk. Det skyldes ønsket om ikke at blokere for det væsentlige: at den skal afskaffes, og at det skal foregå, uden at hensigten er at indføre sanktioner.

I debatten om revselsesrettens afskaffelse har der været anvist adskillige muligheder, herunder et tillæg til straffelovens § 244, et tillæg til straffelovens § 213, et tillæg til myndighedslovens § 19 eller en helt ny, særskilt lov¹⁾.

Forslagsstillerne er ganske fordomsfrie i så henseende, når blot den ovenfor præciserede hensigt bliver fulgt. Beslutningsforslaget er en opfordring til regeringen om at vælge den form, som opfylder hensigten og kan samle flertal.

¹⁾ Jørgen Jepsen: Om afskaffelse af revselsesretten, »Med børn skal land bygges«, 1977, side 206ff.

Til punkt 3

Forslaget om etablering af krisecentre og beredskabsfamilier er tænkt som en service ikke kun for børnene, men for børnefamilierne.

For mindre børns vedkommende vil det i praksis normalt være forældrene, der benytter sig af tilbudet om nogle dages aflastning, når problemerne er ved at vokse dem over hovedet. For de større børns vedkommende vil det nok hyppigst være børnene selv eller børn og forældre i forening, som henvender sig om midlertidigt ophold for barnet.

Behovet er indlysende. I dag er det kun dækket i de aller alvorligste tilfælde i Københavnsområdet og slet ikke dækket i resten af landet. Målet må være, at det dækkes over hele landet og i en mildere fase, hvorved krisecentrene ville kunne få både en opsøgende og en forebyggende virkning.

Skal noget sådant lykkes, så må man sikre, at krisecentrene ikke opfattes som vendt mod forældrene eller som centralistiske, bureaukratiske institutioner. Derfor skal de helst høre til i lokalsamfundet, de skal være åbne og ubureaukratiske, de skal være åbne for råd og vejledning lige fra garden.

Det er ikke nogen let opgave at overvinde den mistillid, som forældre forståeligt kan have til en hjælpeforanstaltning, som uundgåeligt forbindes med deres egen kommen til kort som forældre. Derfor er det afgørende vigtigt, at krisecentrene ikke kun bliver tilflugtssteder for større børn i krisituationer, men også bliver aflastningsmuligheder for småbørnsforældre, der pludselig ikke kan klare det.

Det er en kendsgerning, at voldsanvendelsen og især den grovere fysiske vold fortrinsvis rammer de helt små, d.v.s. børn under 4 år. Det er ligeledes en kendsgerning, at de fleste forældre i disse situationer er helt klar over, at den er gal, og har dårlig samvittighed over det, men i situationen var presede og ude af ligevægt. Der er grund til at tro, at en aflastningsmulighed i sådanne situationer – før de spidser til – vil blive opfattet som en værdifuld hjælp, og at forældre, som har modtaget en sådan hjælp fra et krisecenter, vil have et anderledes positivt forhold til centret, også hvis deres børn nogle år senere skulle opsøge det af egen drift.

Det vil naturligvis hjælpe kolossalt på den positive forældreopfattelse, hvis der formidles sober oplysning om, hvor almindelige de familiemæssige kriser er, hvor udbredt voldsanvendelsen er, hvilke årsager der hyppigt forekommer o.s.v., så skamfuldheden og privatiseringen af problemerne kan modvirkes.

Erfaringerne med døgnkontakten i København

Efter bistandsloven (og det tilknyttede cirkulære om rådgivning og tilsyn) har kommunerne pligt til at følge børns vilkår, at drive opsøgende virksomhed og at støtte forældrene til deres opdragelse af børnene.

I realiteten sker det ikke. Børnerådgivningssentrene er overalt overbelastede, og der er lange ventetider, mens problemerne selv sagt udvikler sig til det værre. Hjælpehensigten opfyldes ikke, børns egne henvendelser (der erfaringsmæssigt først sker, når problemerne er store og akutte) tages ofte ikke alvorligt, og de fleste steder sender man blot børnene hjem igen.

Kun i København er der på grundlag af det nævnte cirkulære oprettet en krisehjælp, »døgnkontakten«.

Døgnkontakten har fungeret i 6 år. Den har plads til 8 børn og unge for kortere tid, indtil de kan vende hjem eller ekspederes andre steder hen. Belægningsprocenten har i den seneste tid været omkring 60, den gennemsnitlige opholdstid ca. 4 uger. Behovet er stigende.

De allerfleste klienter er i alderen 13–17 år. De kommer oftest af egen drift, undertiden dog ved politiets mellemkomst.

Sædvanligvis sker det først, efter at konflikterne har fået lov til at udvikle sig så langt, at de næsten er uløselige. Rådgivnings- og bistandsmulighederne kommer ind i alt for sen en fase. Det viser sig bl.a. ved, at kun ca. ¼ af døgnkontaktens klienter vender tilbage til familien (og denne andel er vigen-

de). Det store flertal kan ikke få løst op for problemerne i et sådant omfang, at de kan vende tilbage; men må hjælpes til plads på ungdomspension, i familiepleje; eget værelse, alternativ institution eller andet. Døgntakten føler stærkt mangelen på en anbringelsesmulighed mellem ungdomspension og familiepleje. Ungdomsbolig inden for familiens boligområde (fleksibelt byggeri) ville ofte være en løsning, men findes praktisk taget ikke.

At dømme efter døgntaktens erfaringer (som altså knytter sig til de større børn), er det psykiske klima et stadig større problem sammenlignet med fysisk vold.

Som praksis er herhjemme, er det imidlertid i alt væsentligt kun grov og gentagen fysisk vold, der medfører fortabelse af forældremyndigheden.

Krisecentre og beredskabsfamilier overalt

Hvis man går ud fra kapaciteten (8 pladser) på døgntakten i København, er der selvfølgelig ikke basis for permanente krisecentre i ret mange byer her i landet.

Det er imidlertid klart – og erkendt af døgntakten – at den kun dækker en lillebitte flig af den del af isbjerget, der stikker op. En egentlig forebyggende funktion forudsætter, at der opnås kontakt i en langt tidligere fase, før problemerne er gået i hårdknude. Lykkes det, betyder det samtidig helt andre tal for behovet.

Da det er vigtigt, at krisehjælpen findes inden for ikke alt for store afstande, vil der dog være lokalsamfund, som ikke kan »bære« et egentligt krisecenter med blot en eller to pladser permanent. For sådanne områder foreslås det at sikre hjælpeforanstaltningen gennem beredskabsfamilier.

Principielt må det fastholdes, at hjælpeforanstaltningerne skal dække hele landet. Den nuværende tilstand, hvor henvendelser, som i København ville medføre ophold i døgntakten, i f.eks. Esbjerg medfører, at det pågældende barn sendes hjem til forældrene og de uløste problemer, kan ikke godtages. Børns rettigheder og beskyttelse må ikke være underkastet en sådan vilkårlighed.

Risikoen for »misbrug«

Det kan tænkes, at nogen vil indvende, at krisecentrene kan føre til misbrug af f.eks. bekvemmelighedshensyn. At småbørnsforældre, som f.eks. bare skal ud og møre sig, kan foregive at være på birstepunktet og opnå bekvem parkering af ungerne på krisecentret.

Det ville være en lykke, hvis det blev problemet. Problemet bliver langt snarere at indarbejde

en så nogenlunde afslappet holdning til det at søge hjælp, at det sker tidligt nok til, at problemerne kan klares ved en begrænset hjælpeindsats og alvorligere problemer forebygges.

Om risikoen for, at større børn skulle udnytte krisecentrene i en magtkamp med forældrene, henvises til bemærkningerne til punkt 4.

Til punkt 4

I konfliktsituationer er det ikke fremmede for løsningsmulighederne, at der i de mest tilspidsede forhold kun er to ekstreme muligheder at vælge imellem: *enten* håndhæves forældremyndigheden kategorisk, om nødvendigt ved tvangstilbagelevering af barnet, når det i fortvivlelse og desperation er løbet hjemmefra, *eller* også frakendes forældremyndigheden fuldstændig, om nødvendigt ved tvangsfjernelse af barnet.

Børn er i almindelighed fantastisk solidariske med deres forældre. Der skal overordentlig meget til, før de ønsker at stikke af fra det hele. Og med de vilkår, det sker under, siger det sig selv, at det ikke er noget, børn gør for sjov.

Det ville være gunstigt for de opsøgende og forebyggende muligheder, hvis barriererne var mindre, således at man i en tidligere fase af konfliktudviklingen fik kendskab til, at noget var begyndt at gå skævt. Krisecentrene skulle gerne bidrage hertil.

Men som det er i dag, har hverken børnene eller krisecentret eller myndighederne mulighed for at lade tingene falde lidt til ro, medmindre forældrene er indforstået. Når et barn opsøger døgntakten, skal forældrene straks underrettes (hvilket selvfølgelig er helt rimeligt), og kun hvis de giver deres tilladelse, kan barnet blive der nogle dage, uanset om barnet selv ønsker det og medarbejderne – herunder lægen – anbefaler det som værende bedst for barnet.

Forslagsstillerne finder, at barnet bør have ret til en midlertidig separation, f.eks. op til 14 dage, uden at forældrene kan modsætte sig det, når de informeres om barnets opholdssted. Denne ret bør principielt være uden aldersgrænse, da de forhold, som kan gøre tilværelsen uudholdelig for barnet, kan opstå på alle alderstrin; men retten kan evt. suppleres med aldersbetingede krav om et rimeligt voksenopsyn.

I praksis er det som nævnt altovervejende de 13–17-årige, det drejer sig om. Lykkes det at gøre de under punkt 3 foreslåede krisecentre til de steder, krisestuede børn først og fremmest opsøger, ses der ikke at være berettiget grund til bekymring

ved en sådan ret. Derimod er der grund til at forventte, at mulighederne for at udbedre forholdet bliver bedre, når forældrene ikke straks efter barnets forsvinden skal tage stilling til, om de vil godtage, at barnet forbliver på krisecentret i nogle dage, men både forældre og børn og rådgivere får nogle dages henstand, før der skal træffes beslutning af nogen art. Det er en selvfølge, at forældrene i denne periode løbende orienteres om, hvordan barnet har det, ligesom det allerede nu sker fra døgnkontakten i de tilfælde, hvor forældrene har givet deres tilladelse. Erfaringerne med disse tilladelser er utvetydigt, at selv en kort separationsperiode bidrager væsentligt til at gøre konflikten overskuelig og til at øge mulighederne for at bearbejde de egentlige årsager.

Der skal i Amsterdam være gennemført eller eksperimenteret med en ordning, som giver barnet ret til at være væk i en uge, uden at forældremyndigheden kan blokere det. Forslagsstillerne finder, at erfaringerne herfra bør søges inddraget i den danske debat.

Ligeledes finder vi, at der er grund til mere generelt at overveje en graduering af forældremyndigheden, som dette forslag er et lille, beskedent eksempel på, bl.a. gennem en mere differentieret »myndighedsalder«, således at der ikke bliver tale om ét brat skel ved de 18 år, men en gradvis udvikling til fuld myndighed ved det fyldte 18. år, således som det i et vist omfang findes i Island.

Som det fremgår af de indledende, generelle bemærkninger, så VS gerne en langt mere vidtgående separations- eller skilsmisseret for børn end her foreslået, specielt for børn over 15 år (jfr. Island). Men vi erkender, at det forudsætter en anden løsning af forsørgelsesproblemet end den nuværende forældrenes forsørgelsespligt.

Til punkt 5

Forslaget forudsættes at omfatte høringsret og ret til medbestemmelse i afgørelser vedrørende forældremyndighed, samkvemsret, institutionsanbringelse og lignende vidtgående indgreb i barnets tilværelse, men også i mere dagligdags forhold som skolevalg m.v.

(For så vidt angår de rent hjemlige, personlige forhold, som ikke involverer nogen offentlig myndighed eller institution, bør der efter forlagsstillerne opfattelse ske en gradvis myndighedsudvidelse op til forældremyndighedens og forsørgelsespligtens fulde bortfald ved 18 års alderen, jfr. de generelle bemærkninger samt bemærkningerne til punkt 4.)

Ud over det af børnekommissionen stillede forslag om, at domstolene og de administrative myndigheder skal have pligt til altid at skaffe sig indsigt i og lægge vægt på barnets meninger og ønsker¹⁾, finder forlagsstillerne, at det er væsentligt som fremhævet i Dansk Retspolitisk Forenings forslag, at der til vilkårsforhandlingen knyttes en børnesagkyndig, at dette i øvrigt sker, uanset om forældrene er enige, at barnet uanset alder skal have ret til at overvære vilkårsforhandlingen, og at forhandlingen foregår under ganske anderledes former end i dag, hvor både domstolene og amternes behandling af disse sager allerede i deres form virker så knugende og undertrykkende, at udelukkende formelle rettigheder for børn vil blive illusoriske²⁾.

¹⁾ Børnekommissionens betænkning, side 164.

²⁾ »Mor-barn-far skal skilles«, Dansk Retspolitisk Forening, 1980.

Til punkt 6

Som led i en gradvis myndiggørelse og almindelig demokratisering foreslås stemmeret for de 12-17-årige i lokale anliggender, som direkte vedrører aldersgruppen.

Der kan være tale om kommunale (herunder amtskommunale) folkeafstemninger, f.eks. vedrørende bustakster. Der kan ligeledes være tale om afstemninger vedrørende de kommunale planlægningslove, tilkendegivelser vedrørende lokalplaner, nedlæggelse af en skole, etablering af § 40-veje o.s.v. Og der kan være tale om afstemninger eller tilkendegivelser inden for den enkelte boligforening eller tilsvarende enhed.

(Ordet »stemmeret« i beslutningsforslagets tekst skal således opfattes i bredeste betydning og ikke begrænses til egentlige valg eller afstemninger, men også f.eks. retten til at gøre indsigelse.)

De afgørelser, der her er tale om, har fuldt så stor direkte betydning for børnenes som for de voksnes daglige tilværelse og levevilkår.

Naturligvis kan man ikke afvise en risiko for, at børnene vil blive udsat for manipulation og demagogi. Det gælder som bekendt også i dag for de voksne stemmeberettigede. At gennemskue demagogi er noget, der skal læres. Det læres bedst i sager, man kan overskue, og som vedrører ens dagligdag. Reelt demokrati begynder dér.

Forslagsstillerne mener som bekendt, at de meget afgørende materielle betingelser for reelt demokrati ikke er til stede i vort samfund. Det skal imidlertid ikke afholde os fra at søge de demokra-

tiske rettigheder udvidet på dette principielt utilstrækkelige grundlag.

Til punkt 7

	0-6 år		7-14 år		0-14 år	
	dræbte	kvæstede	dræbte	kvæstede	dræbte	kvæstede
1976	34	687	57	1825	91	2512
1977	40	680	65	1894	105	2574
1978	24	666	61	1858	85	2524
1979	22	497	62	1604	84	2101
1980	18	399	32	1358	50	1757

Kilde: Statistiske Meddelelser.

Den faldende tendens fortsætter som nævnt, og også målt i andel af det samlede antal færdselsulykker er der tale om en nedgang.

Dette er selvsagt glædeligt, men bør ikke bruges som undskyldning for intet videre at foretage sig. Dels skal nedgangen ses på baggrund af en kraftig stigning i de nærmest foregående tiår. Dels er tallene stadig væsentlig højere end i vore skandinaviske nabolande. Og endelig er der langtfra gjort, hvad der med rimelighed kunne gøres for at nedbringe dem.

Børnekommissionen har både i sin udvalgsrapport nr. 2, »Småbørn i bolig og miljø«, og i sin endelige betænkning behandlet disse problemer. Dens konklusioner og forslag er forholdsvis klart formuleret og har som forudsætning, at børnenes sikkerhed og mulighed for at færdes udendørs skal forbedres. I regeringens børnepolitiske redegørelse levnes der ikke disse spørgsmål megen opmærksomhed, og i dens praktiske politik arbejdes der ofte direkte imod kommissionens synspunkter og forslag.

Mens således børnekommissionen i sin betænkning side 202 slår til lyd for en forbedret skoletransport, bemærker socialministeren i sin redegørelse, at der er udsendt en bekendtgørelse om offentlig befordring af skoleelever. Denne bekendtgørelse skal imidlertid gøre det lettere for kommunerne at gennemføre forringelser på skoletransportområdet som led i deres sparebestræbelser!

Regeringsredøgørelsens få bemærkninger om trafikikkerhed knytter sig primært til transport til og fra skole. Det er imidlertid kun en mindre del af ulykkerne, der sker her, - på årsbasis 10-15 pct. og selv på skoledagene kun ca. 20 pct.¹⁾

I 0-6 års alderen er det først og fremmest som fodgængere, at børn bliver ofre for trafikulykker.

I Danmark dræbes og kvæstes et stort antal børn i trafikken. Selv om der har været en faldende tendens gennem 1970'erne, og selv om tendensen foreløbig ser ud til at fortsætte, er tallene stadig alt for høje:

Men jo ældre de bliver, jo mere færdes de på cykel. Allerede i 6 års alderen har omkring 85 pct. af børnene egen cykel, og for mange er den mere en nødvendighedsartikel end et legeredskab, idet 27 pct. af disse børn hovedsagelig benytter cyklen til transport (modsat leg).²⁾ Dette afspejles ved, at omkring 70 pct. af alle trafikulykker med børn sker i forbindelse med transport til et eller andet fritidsærinde (altså ekskl. skoletransport). De voksende afstande mellem de forskellige gøremål og den stigende opsplitning af børnenes hverdag, hvor de flere gange i løbet af dagen skal skifte fra hjem til institution til skole til institution o.s.v., er medvirkende til at gøre cyklen til et nødvendigt transportmiddel. Og den hårdhændede prioritering af motortrafikken på andre trafikformers bekostning er medvirkende til at øge risikoen ved disse transporter.

Trafikundervisning

I et vist omfang kan børnenes evner til at færdes i trafikken udvikles gennem undervisning. Rådet for trafikikkerhedsforskning har undersøgt virkningen af færdselsundervisning i folkeskolens 1. og 3. klasse og konkluderer:

»Færdselsundervisning på grundlag af materialet har en påviselig effekt, især hvad angår en ændring af børnenes vaner med hensyn til at nedsætte hastigheden eller standse før krydsning. . . . Det fremgår af adfærdsregistreringen, at den underviste gruppe børn begik langt færre fejl, både når man sammenligner med situationen før undervisningen, og når man sammenligner med en kontrolgruppe, som ikke fik undervisning.«³⁾

På den baggrund er det helt uantageligt, at den fuldt færdigplanlagte store undersøgelse, som skulle kortlægge, hvordan forpligtelsen til færdselsun-

dervisning i folkeskolen efterleves og om muligt resultaterne heraf, og som ville være et godt udgangspunkt for en forbedret indsats, er strandet på uenighed mellem Danmark Lærerforening, justitsministeriet og undervisningsministeriet om vilkårene for lærernes medvirken til denne undersøgelse. Den skal selvsagt gennemføres, og så må de nødvendige midler hertil fremskaffes.

Det er ligeledes ved forskellige undersøgelser dokumenteret, at den mere uorganiserede, men ret omfattende færdelsesundervisning, som på personalets initiativ foregår i de fleste børnehaver, hjælper børnene til at færdes mere sikkert i trafikken. Her er det meget tydeligt, at det fremfor noget er undervisningen i marken, som har virkning.

Også disse erfaringer bør samles op og formidles til en forøget indsats.

Trafiksanering og trafikseparering

Færdelsesundervisning må imidlertid ikke blive et alibi for en i øvrigt børnefjendtlig trafikpolitik og færdselslovgivning. Der må gribes ind over for følgerne af årtiers prioritering af motortrafikken på de »bløde trafikanters« bekostning – en prioritering, som bl.a. har medført, at cykelstier er blevet nedlagt i takt med, at det er blevet farligere at cykle, og at regeringen ved færdselslovsrevisionen i 1975 i fuldt alvor luftede muligheden af at henvise cykeltrafikken til fortovene.

Forslagsstillerne er enige med børnekommissionen, når den argumenterer for trafiksanering og trafikseparering som et middel til at begrænse antallet af ulykker med børn, og finder det højst beklageligt, at dette overhovedet ikke er nævnt i regeringens børnepolitiske redegørelse.

En af vejene hertil kan være statsrefusion til kommuner, der udbygger deres sti-net, som foreslået af Dansk Cyklistforbund i bogen »Små cyklistere«:

»En anden vanskelighed ved stiubygningen gælder ansvarsplaceringen. Langt de fleste af de veje, der mest trænger til cykelstier, er kommunale, og det er derfor et kommunalt ansvar at fremskaffe de nødvendige midler til stianlæggene. Op gennem 50'erne og 60'erne, hvor de dengang eksisterende kommuneveje viste sig at være for smalle til den stigende biltrafik, gennemførtes en omfattende vejudbygning med vejudvidelser, gadegennembrud og omfartsveje. Alt dette skete med statstilskud på op til 85 pct. af den samlede udgift. I dag, hvor man står med et efterslæb på cykelområdet, og hvor kommunernes økonomiske situation ingenlunde er præget af rigelige midler, ville det være

rimeligt at gennemføre en tilskudsordning fra staten til kommunerne til stiubygning.«⁴⁾

Børnekommissionen nævner, at ulykkestallene i områder, hvor motortrafikken er adskilt fra gang- og cykeltrafikken, er 5–10 gange lavere end i områder med blandet trafik. Det burde være tilstrækkeligt argument for at satse langt mere på sådanne bidrag til sikkerheden.

Hastighedsgrænser

I mange bestående byområder vil trafiksanering eller ligefrem trafikseparering selv i bedste fald have lange udsigter. Derfor må også særlige hastighedsgrænser tages i anvendelse som et middel til at øge sikkerheden. Det gælder i øvrigt også, selv om det lykkedes at gennemføre en vidtgående trafikseparering i et område. Det har nemlig vist sig, at en så effektiv beskyttelse af børn til et vist alderstrin i et vist omfang betyder en udsættelse af ulykkerne til det tidspunkt, hvor de på grund af skolegang eller på grund af udvidet aktionsradius alligevel bliver konfronteret med den tungere trafik. Dette taler ikke imod trafikseparering, men det taler for mere gradvise overgange, herunder for særlige hastighedsgrænser.

Foreløbig findes trafiksepareringen kun på papiret, og behovet for nedsatte hastighedsgrænser er utvivlsomt. Børnekommissionen siger herom:

»Da hovedparten af trafikulykker med børn involveret sker i boligområderne, skal kommissionen foreslå, at der i boligområderne indføres et system af differentierede hastighedsgrænser, og at der så vidt det er muligt fastsættes forbud mod gennemfartstrafik.«⁵⁾

Nordisk Trafiksikkerheds Råd refererer i deres rapport nr. 24, »Barns trafiksikkerhet i de nordiske land«, sine anbefalinger således:

»Bestræbelserne for at reducere hastighedsniveauet for motortrafikken generelt og i boligområder specielt bør fremmes. Dette kan lettest ske ved en differentieret brug af lokale hastighedsgrænser støttet af forhindrede foranstaltninger, men også de gældende generelle hastighedsgrænser i bymæssigt område (60 km/t i Danmark, 50 km/t i Finland, Norge og Sverige) bør genovervejes. På deciderede boligveje samt – evt. tidsbegrænset – omkring børneinstitutioner og skoler bør der ikke tillades hastigheder over 30 km/t.«⁶⁾

Forslagsstillerne er enige i disse betragtninger, som for Danmarks vedkommende måtte få den konsekvens, at den generelle hastighedsgrænse i byerne (måske med undtagelse for særlige motortrafikveje) skal nedsættes til 40 eller højst 45 km/t,

at man for landsbyers og mindre byers vedkommende tilstræbte en overholdelse heraf ved vejindsnævring o.lign. ved overgangen fra landevej, og at man derudover anvendte særlige hastighedsbegrænsninger til 20 og 30 km/t ved børneinstitutioner, på udprægede boligveje og andre særlige børnebenyttede steder.

Oplysning af voksne trafikanter

De ovennævnte foranstaltninger har kun begrænset værdi, hvis de ikke ledsages af øget agtpågivenhed hos de voksne trafikanter, men måske oven i købet kommer til at virke som sovepude for en svækket agtpågivenhed. F.eks. er en 30 km/t grænse på en boligvej en tvivlsom fordel, hvis den får bilisterne til at småslumre i tillid til, at »neglefarten« giver sikkerhed nok.

Derfor må der iværksættes en oplysningskampagne rettet mod voksne trafikanter, bl.a. om kriterierne for de særlige hastighedsgrænser, således at de umiddelbart opfattes som signal om behov for skærpet opmærksomhed, men i øvrigt om børns reaktionsmønstre, om særlige risikosituationer, om konsekvenser af påkørsler ved de forskellige hastigheder o.s.v.

Afsluttende bemærkninger

Man kan altid ønske yderligere viden, men de eksisterende erfaringer og den eksisterende viden på området børn og trafik er allerede rigelig stor til, at der ikke er nogen undskyldning for ikke allerede nu at gøre en indsats.

Når det i regeringens børnepolitiske redegørelse hedder, at »Regeringen finder, at (Børne)kommissionens overvejelser om nærmiljøtrafikken er et oplagt emne for et projekt under Rådet for Trafiksikkerhedsforskning«, så virker det som en latterliggørelse af den allerede gennemførte forskning og som en dårlig undskyldning for ikke at følge den op med konkrete foranstaltninger. Forslagsstillerne finder ikke, at der er nogen som helst rimelig grund til at lade trafiksikkerhedsmæssig indsats til beskyttelse af børn afvente yderligere projekter, men at der er al mulig grund til og baggrund for at kræve af regeringen, at den foretager sig noget på dette område med det samme.

1) Små cyklister, Dansk Cyklist Forbunds skriftserie nr. 5, 1980, side 26.

2) Færdselsheld med børn som cyklister, Lis Iversen, stencilat.

3) Effekten af færdselundervisning i folkeskolens 1. og 3. klasse, Rådet for Trafiksikkerhedsforskning, notat 140, side 25.

4) Små cyklister, side 3.

5) Børnekommissionens betænkning, side 202.

6) Barns trafikikkerhet i de nordiske land, Nordisk Trafiksikkerheds Råds rapport nr. 24, 1979, side 47.

Til punkt 8

Der findes ikke megen tilgængelig viden om, hvor store variationer der er i omfanget af pålagt hjemmearbejde på de forskellige klassetrin og mellem børnene indbyrdes.

Men det er en kendsgerning, at hjemmearbejdet for mange børn (og deres familie) er en meget stor belastning, og at det kraftigt forstærker de ulige vilkår, børnene i forvejen er underkastet. Nogle børn kan få kvalificeret hjælp til hjemmearbejdet, mens andre slet ingen hjælp kan få, og hvis det, der foregår i selve skoletiden, er tilrettelagt på en forudsætning om hjemmearbejde (lektielæsning, opgaveløsning m.v.), bliver konsekvensen uundgåelig, at spredningen i klassen bliver langt større, end den ville være blevet, hvis alle havde samme undervisning og hjælp, d.v.s. hvis hele skolearbejdet placeredes i skoletiden.

Ud over at forstærke ulighederne, som næppe kan være noget mål for nogen, virker hjemmearbejde generelt som en udhuling af børnenes fritid. Selv om der ikke foreligger særlig grundige opgørelser, er det velkendt, at de noget større børn ofte på grund af hjemmearbejdet kan få en arbejdsdag, som langt overstiger voksnes normale daglige arbejdstid.

Dette er helt uantageligt.

De tidsmæssige rammer for folkeskolens undervisning er fastlagt i folkeskolelovens § 13 og 14. De må formodes først og fremmest at være tænkt som en beskyttelse af børnene. Også på den baggrund forekommer det urimeligt, at denne beskyttelse vilkårligt kan undergraves ved pålæg om hjemmearbejde.

Der ses da heller ikke nogetsteds at være hjemmel for at pålægge børn i folkeskolen obligatorisk hjemmearbejde¹⁾. Derfor er nærværende forslag ikke formuleret som en opfordring til lovændring, men som en opfordring til præcisering af, at pålæg om hjemmearbejde er uden lovhjælp og ikke kan godtages.

1) Finn Held, Dansk pædagogisk Tidsskrift 1980, nr. 4, side 138ff.

Til punkt 9

Beslutningen om at nedsætte en børnekommission var udtryk for erkendelse af, at der var behov for en grundig og bredspektret undersøgelse af børns (og børnefamiliers) vilkår med henblik på forslag om forbedringer.

Det er forslagsstillerens opfattelse, at der er behov for et løbende arbejde af denne art, at det vil være lettest at fortsætte det på det grundlag, der allerede er tilvejebragt under de 5 års kommissionsarbejde, og at det vil indebære spild af viden og ekspertise, hvis der ikke nu skabes mulighed for kontinuitet i dette arbejde.

Vi går ud fra, at hvis der ikke træffes beslutning om andet, så opløses ikke bare kommissionen, men også dens sekretariat, og der vil ikke være nogen instans, som løbende, tværfagligt og bredspektret har til opgave at følge børns vilkår, at påpege konsekvenser af ny lovgivning ud fra denne særlige synsvinkel og at rejse debat om børnepolitikken i det hele taget, før man om 20 år ser sig nødsaget til igen at nedsætte en børnekommission, som så må starte på bar bund.

Forslagsstillerne finder det langt mere hensigtsmæssigt at få etableret en permanent instans med sådanne opgaver.

Når forslaget taler om at videreføre børnekommissionens sekretariat som en uafhængig institution, en slags børnepolitisk sekretariat, og ikke om at gøre børnekommissionen permanent eller at oprette et »børnepolitisk råd« (jfr. ligestillingsrådet), er det, fordi vi finder, det ville være gunstigt at forsøge en struktur, hvor man undgår den politiske og partipolitiske dyne, som sædvanligvis lægges over råd og kommissioner, og som betyder, at de mest inspirerede og inspirerende tanker og ideer sorteres fra, fordi det gustne overlæg tilsiger ikke at gå meget længere end de besluttende og bevilgende partifæller umiddelbart kan følge med.

Forslaget henviser til den norske børneombudsmandsinstitution, som blev indført ved beslutning den 17. februar 1981, og som der følgerig endnu ingen praktiske erfaringer er med.

Henvisningen går imidlertid på begrundelserne

for den pågældende lov¹⁾ og på de formulerede opgaver, som foreslås anvendt også på nærværende forslag om et børnepolitisk sekretariat.

Den norske børneombudsmand tillægges ingen besluttende rettigheder og skal (i modsætning til, hvad der ligger i ombudsmandsbegrebet i en dansk sammenhæng) *ikke* behandle konkrete sager, men vilkårene i almindelighed (i den henseende minder institutionen mere om det danske ligestillingsråd).

Opgaverne er følgende:

- a) Af egen drift, eller som høringsinstans, at varetage børns interesser i sammenhæng med planlægning og undersøgelser på alle felter.
- b) Følge med i, at lovgivning til værn om børns rettigheder bliver fulgt.
- c) Foreslå initiativer, som kan styrke børns retssikkerhed.
- d) Fremme forslag og initiativer, som kan løse eller forebygge konflikter mellem børn og samfund.
- e) Følge med i, at der gives tilstrækkelig information til det offentlige og private om børns rettigheder og om initiativer, de har behov for.

Det hedder videre, at ombudsmanden generelt skal arbejde på at »der tages tilbørligt hensyn til børns behov, rettigheder og interesser på alle samfundsområder«, og at institutionen skal »være en repræsentant for børns interesser i forhold til afgørelsesprocesser i kommuner, statsforvaltning og andre offentlige og private instanser.«

Den norske institution tænkes som minimumsbemanding i startfasen at omfatte fire heltidsansatte, og det samlede budget inklusive vikarudgifter, pensionsbidrag, husleje, kontorfaciliteter, rejseudgifter og oplysningsmaterialer skønnes at ville blive knap 1 mill. kr. årlig. Dette må betragtes som et absolut minimum for det her foreslåede sekretariat. Forslagsstillerne ser gerne, at det budgetmæssigt og bemandingsmæssigt snarere sidestilles med ligestillingsrådet.

¹⁾ Lov nr. 5 af 6. marts 1981 om barneombud, se Norsk Lovtidende 1981, afd. I.